



International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

[DOI Number:http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.19.2](http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.19.2)

Volume 8/3

2024 p. 24-36

BİR KENT GÜVENLİK ENDEKSİ ÖNERİSİ: TÜRKİYE KENTLERİ GÜVENLİK ENDEKSİ

AN INDEX PROPOSAL ON CITY SECURITY: A SECURITY INDEX FOR TURKISH CITIES

Abdurrahman YILMAZ*

ÖZ

Güvenlik toplumsal hayatın önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. İçinde yaşadığı topluma güvenli bir yaşam alanı sunma vaadi üzerine kurulan kentin bunu ne kadar sağlayabildiği önemli bir tartışma konusudur. Özellikle eşitsiz ve daha kırılgan olan sosyal grupların kendini güvende hissetmemesi ulaşımdan mimariye kadar farklı alanlarda kentin tasarımına ve yönetimine yönelik eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Buradan hareket eden bu çalışma, TÜİK'in 2016 yılında yayınladığı "İllerde Yaşam Endeksi"nden ilham alarak yeni bir güvenlik endeksi önerisi sunmaktadır. TÜİK bu çalışmasında illerdeki yaşam kalitesini içinde güvenliğin de olduğu 11 değişkenli bir veri setiyle anlamaya çalışmıştır. TÜİK'in endeksinde güvenlik dört değişkenle anlamlandırılırken, önerilen endekste suç türü 19'a çıkarılırken, buna ilave olarak terör olayları da ayrı bir değişken olarak endekse dahil edilmiştir. Önerilen güvenlik endeksi oluşturulurken veriler sırasıyla: ağırlıklandırıldı, ardından nüfusa (100bin) orantılandı ve son olarak da en yüksek değer 100 kabul edilerek buna göre sıralandı. Verilerin ağırlıklandırılmasında, suçun Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen "hapis cezası yılı" esas alınmıştır. Önerilen endeksin, güvenliği etkileyen faktörlerin bir arada ve bir bütün olarak değerlendirilmesine imkân vereceği düşünülmektedir. Bu sayede, güvenliğin kentler arasında ve herhangi bir kentin güvenliğinin zamansal ölçekte nasıl değiştiği de anlaşılabilir. Endeksin, güvenliğe ayrılan emek ve sermayenin verimliliğinin de bir göstergesi olabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kent, Güvenlik, Suç, Kent güvenliği, Endeks.*

* Doç. Dr., Beykent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: ayilmazz@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5964-5944, İstanbul, Türkiye.

ABSTRACT

Security constitutes one of the important dimensions of social life. It is an important matter of debate to what extent the city, which was founded on the promise of providing a safe living space to the society it lives in, has been able to provide this. The fact that especially unequal and more fragile social groups do not feel safe brings with it criticism towards the design and management of the city in different areas from transportation to urban planning and architecture. Based on this, this study proposes a new security index, inspired by the "Provincial Life Index" published by TURKSTAT in 2016. In this study, TURKSTAT tried to understand the quality of life in the provinces with a data set of 11 variables, including security. While security is interpreted with four variables in TURKSTAT's index, the type of crime is increased to 19 in the proposed index, and terrorist incidents are also included in the index as a separate variable. While creating the proposed security index, the data were weighted, then proportioned to the population (100 thousand), and finally, the highest value was accepted as 100 and sorted accordingly. The weighting of the data was based on the "year of imprisonment" of the crime specified in the Turkish Penal Code. It is thought that the proposed index will allow the factors affecting security to be evaluated together and as a whole. In this way, it will be possible to understand how security varies between cities and how the security of any city varies over time. It is evaluated that the index can also be an indicator of the productivity of labor and capital allocated to security.

Keywords: *City, Security, Crime, Urban Security.*

Giriş

İnsan için güvende yaşama öncelikli konuların başında gelmektedir. İlk yerleşimlerde, hatta henüz yerleşik hayata geçmeden önce bile güvende olabilecek ortamın aranması birincildir. Neolitik Çağ'daki yerleşimlerden, sonraki yıllarda ortaya çıkan kent devletlerine kadar güvenli bir yaşama ortamının oluşturulması kültürün önemli bir işlevi olmuştur. Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda (Council of Europe, 1992) da belirtildiği üzere, günümüzde "mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış bir kent" bir kentli hakkıdır.

Güvenliği etkileyen faktörlerin bir arada ve bir bütün olarak değerlendirilmesine imkân veren bir endeks; bir yandan güvenliğin kentler arasında ve o kent için zamansal boyutta nasıl değiştiğini anlamaya yardımcı olurken, diğer yandan güvenliğe ayrılan emek ve sermayenin verimliliğinin bir göstergesi olabilecektir. Buradan hareketle çalışmada öncelikle "güvenlik" ve güvende hissetme haline etki eden önemli konulardan birisi olan "suç korkusu" kavramına değinilmiştir. Ardından, hazırlanan endeksin ilham kaynağı olan TÜİK'in yapmış olduğu "İllerde Yaşam Endeksi" çalışması açıklanmıştır. Yöntem bölümünde güvenlik endeksinin nasıl oluşturulduğu ve verilerin niteliği detaylı bir şekilde açıklandıktan sonra ortaya çıkan sonuç ana hatlarıyla yorumlanmıştır.

Güvenlik ve Güvende Hissetme Hali

Güvenlik kavramı bir yandan suç türü ve sayısı gibi sayısal verilerle bir yandan da insanların kendini ne kadar güvende hissettiği ile alakalı bir kavramdır. Haliyle, sadece suç sayılarına bakarak bir kent için “güvenli-güvensiz” diyemeyeceğimiz gibi kentte yaşayanların/örneklem -kentli ya da misafir/turist vb.- verili bir zaman diliminde suçları fark edip etmemelerine bakarak da aynı çıkarımlar yapılamaz. İnsanların güvende hissetme hali “suç korkusu” kavramı ile de doğrudan bağlantılıdır. Suç korkusu “suça ya da suçla ilişkili sembollere yönelik olumsuz bir duygusal tepki” olarak tanımlanmaktadır (Ferraro ve LaGrange, 1987, s.72). Bir başka tanıma göre suç korkusu, bir suçun mağduru olmaktan korkma ve buna maruz kalabileceğini düşünerek gündelik hayatında farklı tedbirler alma ihtiyacını ifade etmektedir (Çoklar ve Solak, 2017, s. 313). Bu durum, kişinin bir yakınının suçun mağduru olacağından korkmak -endişe etmek- olarak da kendini gösterebilmektedir -özgeci korku. Suç korkusu dört temel durumla ilgilidir:

İncinebilirlik: Kişinin kendini kırılgan hissetme durumu,

Mağduriyet deneyimi: Önceden bir suçun mağduru olup olmama,

Sosyal entegrasyon: İçinde bulunduğu sosyal çevreye uyumu, yabancı hisset(me)me hali,

Sosyal ve fiziksel çevreyle ilgili düzensizlik: Sosyal çevrede çeşitlilik ve farklılıklara aşına olmama hali; Fiziksel çevrede düzensizlik, karmaşıklık (yıkılmış binalar, boyasız evler, terk edilmiş arabalar vs.).

Epikür’e göre insanın gerçek mutluluk/hazza, yani *ataraxia* durumuna, ulaşması ancak beden (*aponia*) acılardan, ruhun da korkulardan arınmasıyla mümkündür (Starkstein, 2018: 19-20). Konumuz çerçevesinde, en azından suç mağduru olmaktan korkma halinden uzaklaşmak ve güvende hissetmek bireylerin yaşam kalitesiyle de ilgilidir. Suçun mağduru olmaktan korkmanın temel öznesi olan kadınlar için bu durum çok daha anlamlıdır. Kadına yönelik eşitsizliklerin önüne geçilebilmesi ve kadının kent hayatına katılımının artırılmasında önemli konulardan birisi kadınların kentte kendini güvende hissetmesinin sağlanabilmesinden geçmektedir.

Güvenlik Endeksinin İlham Kaynağı: TÜİK’in “İllerde Yaşam Endeksi, 2015”

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016 yılında “İllerde Yaşam Endeksi, 2015” başlıklı bir çalışma yayınlamıştır. Çalışmanın amacı: “...bireylerin ve hane halklarının yaşamını objektif ve subjektif ölçütler kullanarak yaşam boyutları ayrımında yerel düzeyde ölçmeye, karşılaştırmaya ve zaman içinde izlemeye yönelik bir endeks” hazırlanması olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2016). Kent bazında bir tür “İnsani Gelişim Endeksi” olarak da tanımlanabilecek bu çalışmada iller aşağıdaki 11 boyutta değerlendirilmiştir:

- Konut
- Çalışma hayatı
- Gelir ve servet
- Sağlık
- Eğitim
- Çevre
- Güvenlik
- Sivil katılım
- Altyapı hizmetlerine erişim
- Sosyal yaşam
- Yaşam memnuniyeti

Yukarıda sıralanan 11 boyuttan birisi de “güvenlik”tir. Bu boyut dört alandan elde edilen verinin ağırlıklarına göre birleştirilmesinden oluşmaktadır. Bu dört veri; (1) kentteki cinayet oranı, (2) ölümlü ve yaralamalı trafik kazası sayısı, (3) gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin oranı ve (4) asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranıdır (Bkz. Tablo 1). Veri setindeki bir ve ikinci veriler resmi istatistiklerden, üç ve dördüncü veriler ise alan çalışmasından elde edilen verilerden oluşmaktadır. TÜİK’in ilk ve maalesef son defa hazırladığı “İllerde Yaşam Endeksi, 2015” oldukça önemli bir çalışmadır. Kısa adıyla “GüvEn” olarak adlandırdığımız “Türkiye Kentleri Güvenlik Endeksi”nin de ilham kaynağı bu endekstir. Kent güvenlik endeksi önerisi ile amaç TÜİK’in yaptığı çalışmayı güvenlik boyutunda detaylandırarak ve sadece güvenliğe hitap edebilecek bir endeks önerisi sunabilmektir. İfade edildiği üzere bu bir “öneri”dir ve farklı bakış açısı ve yorumlarla geliştirilmeye açıktır.

İl Province	Güvenlik Safety			Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı (%)
	Cinayet oranı (bir milyon kişide) Murder rate (per million people)	Ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı (bin kişide) Number of traffic accidents involving death or injury (per thousand people)	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin oranı (%) Percentage of people feeling safe when walking alone at night (%)	
Adana	42.9	2.3	53.1	76.6
Adıyaman	18.4	1.8	73.6	82.8
Afyonkarahisar	29.7	2.8	87.2	91.2
Ağrı	29.1	1.3	57.9	76.9
Amasya	21.7	3.1	67.5	92.3
Ankara	19.2	2.3	51.1	71.6
Antalya	27.9	3.2	52.5	76.0
Artvin	17.7	2.2	81.6	94.9
Aydın	38.4	3.0	63.3	82.2

Tablo 1. TÜİK Yaşam Endeksi'nin (2015) güvenlik alt boyutu.

Kaynak: TÜİK, 2016

Yöntem

Kullanılan Veri Seti

Türkiye’de yıllara ve işlendiği yere göre suç türü verileri maalesef ne TÜİK ne de Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanmaktadır. Suç, yıl ve suçun işlendiği yer anlamında kullanılabilecek tek açık kaynak TÜİK tarafından yayınlanan “suç türü ve suçun işlendiği şehre ve yıllara göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler”dir. Hem bu verinin suç analizinde kullanılabilirliğini sorgulamak hem de genel anlamda “suç sayısı” verisinin neyi nitelediğini anlayabilmek için önce “suç” ve “suç sayısı” kavramlarına değinmekte yarar vardır.

Suçun ne olduğu ile ilgili tartışmalarda iki eksenden bahsedilebilir. Kriminolojik bakış, ceza kanunlarında yazılı olan eylemlerden hareket eder. Suçu “sapma” üst başlığında inceleyen sosyolojik bakış ise yazılı tanımların ötesine geçerek toplumsal normların ihlalini ele alır. Bu ele alışıta gerek kanunların ve toplumsal normların nasıl biçimlendirildiği gerekse de bu biçimin kişilere nasıl uygulandığı da sorgulanır. Örneğin Becker (2013) toplumsal normların belirlenişi ve uygulanışına dikkatimizi çeker. Becker’e göre (2013, s.29) “toplumsal gruplar, ihlal edilmesi sapkınlık olarak tanımlanan kurallar koyarak sapkınlık kavramını, ya da karşılığını yaratırlar”. Bu kuralları, toplumsal

güç dinamiklerine ve çıkar ilişkilerine göre şekillenen bir değerlendirme sonucunda belirli kişilere uygular ve bu kişileri “harici (*outsider*)” olarak etiketlerler. “Bu açıdan bakıldığında” der Becker (2013, s.29) “sapkınlık, kişinin gerçekleştirdiği davranışa içkin bir nitelik değil, daha ziyade kuralların ve yasakların başkaları tarafından bir suçluya uygulanmasının ortaya çıkardığı bir sonuçtur.”

İlk defa Sutherland’ın, “*White Collar Crime, 1949* (Beyaz Yaka Suçları)” adlı çalışmasında dikkat çektiği, iş dünyasındaki finansal suçların çok daha az görünür olduğu ve daha az yaptırımlara maruz kaldığı yönündeki yaklaşım da suç olarak tanımlanan eylemin her durumda etiketlemeye ve yaptırıma varmadığına işaret etmektedir. Becker’in bahsettiği “toplumsal gruplar”ın Marksist bakıştaki karşılığı “burjuva”dır. Bu anlamda neyin suç ve kimin suçlu olduğu etiketlemesi, bir toplumsal grup olarak burjuva ve onun kendi imgesine göre yarattığı her yerde yerleşmesi, yapılaşması ve bağlantılar kurması gereken sistemin işleme için oluşturulmuş araçlardan biridir.

“Suç sayısı” kavramına geldiğimizde ise karşımıza yine çetrefilli bir durum çıkmaktadır. Standart bir kabulde “suç sayısı” mahkemeler tarafından hükme bağlanmış, karar verilmiş olayları ifade etmektedir. Yukarıdaki eleştirilerin bir uzantısı olarak, yasal normların dışına çıkan eylemlerin ne kadarının resmi kayıtlara yansıdığı sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun kriminolojide “siyah/karanlık rakamlar (*dark numbers*)” olarak ifade edilmektedir. Şikâyet/ihbar edilmemiş olması nedeniyle kayıtlara girmeyen vakalar olabileceği gibi kayıtlara girdiği halde bazen kolluk, bazen de savcılık aşamasında - aslında ikisi aynı aşamadır ancak uygulamada kolluk tarafından da bir şekilde ‘filtreleme’ yapılabilmektedir- sonlandırılan, haliyle “suç sayısı” olarak karşımıza çıkmayan durumlar bulunabilmektedir. Bu tür veri farklılığını berraklaştırmak için kollukta kayıt altına alınan işlemleri “olay sayısı”; savcılık makamınca yapılan işlemleri “soruşturma sayısı”; tüm bunların son aşamasında mahkemeler tarafından kovuşturulan ve nihayetinde karara bağlanarak ceza hükmedilen olayları “suç sayısı” olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Bu öneride ele alınan veri; 2011 ve 2020 yılları arasındaki “suç türü ve suçun işlendiği şehre ve yıllara göre ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısı”dır. Dolayısıyla söz konusu veri; mahkemeler tarafından “(1) suç” olarak tanımlanmış/karara bağlanmış bir eylemden dolayı “(2) ceza alan kişi sayısını”, “(3) yıl/zaman” ve “(4) suçun işlendiği şehir/yer” değişkenlerini içermektedir. Kısa bir ifadeyle söz konusu veri suçun işlendiği şehre göre cezaevine giren suçlu sayısını içermektedir. Bu veri suç sayısından farklı olmakla birlikte, herhangi bir suç türünün belirli bir yer/kent ile ilişkilendirilmesinde kullanılabilecek nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Güvenlik Endeksinin (GüvEn) Oluşturulması

GüvEn’in oluşturulmasında suç ve terör olayları olmak üzere iki veri türü kullanılmıştır. Birinci grupta TÜİK Yaşam Endeksi’nde iki değişkenle temsil edilen -cinayet ve ölümlü/yaralanmalı trafik kazası-, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’daki 19 suç türü yer

almaktadır (Bkz. Tablo 2). Bir başka ifadeyle TÜİK Yaşam Endeksi'nde iki olan suç sayısı 19'a çıkarılmıştır. Böylece güvenliğe etki edebileceği değerlendirilen diğer suç türleri de endekse dahil edilmiştir.

Tablo 2. GüvEn'e dahil edilen ve dahil edilmeyen suç türleri.

GüvEn'e Dahil Edilenler				GüvEn'e Dahil Edilmeyenler	
1	Öldürme	11	Kötü muamele	1	Orman suçları
2	Yaralama	12	Zimmet	2	İcra İflas Kn. muhalefet
3	Cinsel Suçlar	13	Rüşvet	3	Askeri Ceza Kanununa muhalefet
4	Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	14	Kaçakçılık	4	Görevi yaptırmamak için direnme
5	Hırsızlık	15	Trafik suçları	5	Hakaret
6	Yağma	16	Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	6	Diğer
7	Dolandırıcılık	17	Tehdit	7	Bilinmeyenler
8	Uyuşturucu md.imal ve ticareti	18	Mala zarar verme		
9	Uyuşturucu md. Kullanma	19	Ailenin korunması tedbirine aykırılık		
10	Sahtecilik				

İkinci grupta ise TÜİK'in İllerde Yaşam Endeksi'nde yer almayan terör olayları bulunmaktadır. Terör olaylarının güvenlik endeksine dahil edilmesi oldukça önemlidir. Çünkü Türkiye'de terör olaylarının yaşandığı bazı yerlerde cinayet sayıları oldukça düşük çıkabilmekte, bu da ilin "güvenli" sayılmasına neden olabilmektedir. Suç sayılarında olduğu gibi maalesef Türkiye'de resmi kurumlar tarafından yayınlanmış açık bir terör olayları istatistiği -olay türü, yeri ve zamanını içeren- bulunmamaktadır. Güvenlik endeksinin terör alt boyutunun veri kaynağı University of Maryland (ABD) tarafından START (2023, *Study of Terrorism and Responses to Terrorism*) adlı proje kapsamında oluşturulan "Küresel Terör Veri Bankası (Global Terrorism Database)"dir. START'daki veri yer yer mükerrer olayları içermekte ve olayın meydana geldiği yerin (köyün, mevkinin, kasabanın) hangi ilde olduğu bilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle START'tan elde edilen verilerin tek tek üzerinden gidilmesine ve açık kaynaktan kontrol edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan çalışmada 2011-2020 yılları arasındaki toplam 1.984 adet terör olayı tek tek incelenerek mükerrer vakalar ve diğer hatalar çıkarılarak 1.623 adetlik terör olayları listesine ulaşılmıştır.

GüvEn oluşturulurken yukarıda açıklanan veri kaynakları sırasıyla: ağırlıklandırıldı, ardından nüfusa (100bin) orantılandı ve son olarak da en yüksek değer 100 kabul edilerek buna göre sıralandı. Verilerin ağırlıklandırılmasında suçun Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan hapis cezası hükümleri esas alındı. Cezaların işlenen suçla orantılı olması ilkesinden hareket eden ve kökleri Beccaria (2021 (1764)) ve Bentham'a (2017 (1780)) uzanan bu anlayış Türk hukuku tarafından da benimsenmiştir. Bu nedenle temel yaklaşım olarak ağırlıklandırma o suçta kanunda öngörülen en fazla

“ceza yılı” üzerinden yapılmıştır. Bir başka deyişle iller, yıllar itibarıyla ceza yılına göre sıralanmıştır. Ağırlıklandırmanın nasıl yapıldığı aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

TCK Suçlarının Ağırlıklandırılması:

1. Ağırlık puanının belirlenmesinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda o suça öngörülen en ağır ceza yılı esas alınmıştır.
2. Örneğin yaralama suçuna öngörülen en ağır ceza beş yıldır. Haliyle endekste o ilde meydana gelen yaralama suçundan cezaevine girenlerin sayısı beş ile çarpılmıştır.
3. Cinayet suçu için öngörülen ömür boyu hapis cezası; ortalama yaşam süresi olan 78’den ceza ehliyet yaşı olan 18’in çıkarılması ile elde edilen 60 olarak belirlenmiştir.

Terör Suçlarının Ağırlıklandırılması (3713 sy. Terörle Mücadele Kanunu):

1. Ölüm ya da yaralama olsun olmasın her bir terör olayı 60 (cinayet) sayısı ile çarpılmıştır. Bu sayede, korkuyla özdeş olan ve insanların güvenlik algısını önemli bir şekilde etkileyen “terör”ün herhangi bir şekilde var olması halinde bunun endekse yansıtılması amaçlanmıştır.
2. Terör nedeniyle meydana gelen her bir ölüm yine 60 ile çarpılmıştır -birinci maddeye ilave olarak.
3. Terör olayında meydana gelen yaralama ise Terörle Mücadele Kanunu Md. 4-5’in doğrultusunda yarı oranında artırılarak sekiz ile çarpılmıştır -birinci maddeye ilave olarak.
4. Terör olaylarının veri kaynağı olan START’ta 15 Temmuz 2016 darbe girişimi ile ilgili toplam 19 olay yer almaktadır. Failinin “*Peace at Home Council*” olarak belirtildiği bu olaylarda Ankara’da 70, İstanbul’da 7 ve Muğla’da iki kişi hayatını kaybetmiştir. Darbe girişimi ve terör farklı nitelikteki olaylar olmasına karşılık, 15 Temmuz darbe girişiminin endekste yer bulabilmesi için “terör” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Bulgular: Güvenlik Endeksi’ne (GüvEn) Göre Durum

Yukarıda açıklanan sistematik sonucunda sadece suç türlerine ve yıllara göre yapılan sıralama Tablo 3’te, terör olaylarına göre yapılan sıralama Tablo 4’te ve her iki verinin bütünleştirilmesinden oluşan durum Tablo 5’te sunulmuştur. Sıralamada en yüksek puanı alan il en üstte yer almaktadır ve bu durum o ildeki durumun diğerlerine göre göreceli olarak kötü olduğunu göstermektedir. Tablolardaki sıralamaların il ve yıllar bazında ayrıca ve tek tek değerlendirilmesi, buna göre çıkarımlar yapılması gerekmektedir.

Değerlendirmelerde iki konuyu özellikle dikkate almak gerekmektedir. Birincisi illerin özgün durumlarının o yıla göre incelenmesi gerekmektedir. Örneğin terör olayları endeksinde (Bkz. Tablo 4) Niğde 2014 yılında ilk sırada yer almaktadır. Bu durum ilk bakışta endeksin tutarlılığının sorgulanmasına yol açmaktadır. Ancak Türkiye'nin yakın tarihi incelendiğinde anılan yılda PKK terörü ile daha çok anılan Hakkari ve Şırnak gibi illerde “çözüm süreci” olarak anılan durum nedeniyle daha sakin bir yıl geçerken, Niğde’de 20 Mart 2014’te IŞİD tarafından gerçekleştirilen terör saldırısında bir astsubay ve bir polis şehit olurken bir kamyon sürücüsü hayatını kaybetmiştir. Olayda toplam 18 kişi de yaralanmıştır. Bu veri, 2014 yılında Niğde’yi terör olayları bakımından en üst sıraya taşımaktadır.

Endeksin değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken ikinci konu yukarıda da açıklanan suç sosyolojisindeki/kriminolojideki siyah/karanlık sayılar kavramı ile ilgilidir. Gerçekleşen tüm olayların resmi rakamlara yansması tabii ki beklenemez. Bu oldukça ütopiktir. Ancak, zaman, kişi ve yer bakımından suç olarak tanımlanan olaylardaki sayısal değişimler en azından odak daraltılarak detaylı olarak incelenmelidir. Farklılıkların sorgulanması ve nedenlerinin anlaşılması için yapılacak analizler gerçek tabloya doğru önemli bir adımdır.

Tablo 3. Suç türlerine göre sıralama (İlk ve son 10 kent, 2011-2020)

Sıra	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	İzmir	Uşak	Elazığ	Adana	Adana	Adana	Adana	Adana	Kilis	Antalya
2	Antalya	Antalya	Adana	Uşak	İzmir	Mersin	Mersin	Kilis	Adana	Aydın
3	Denizli	Kilis	İzmir	Elazığ	Mersin	Kilis	Antalya	Mersin	Antalya	Kilis
4	Edirne	Afyon	Uşak	Edirne	Uşak	Antalya	İzmir	Antalya	Aydın	Mersin
5	Ardahan	Denizli	Manisa	Mersin	Edirne	İzmir	Kilis	Edirne	Isparta	Adana
6	Aydın	Isparta	Edirne	Denizli	Karaman	Uşak	Edirne	Karaman	Mersin	Isparta
7	Muğla	İzmir	Antalya	Kilis	Kilis	Denizli	Uşak	İzmir	Karaman	Denizli
8	Düzce	Manisa	Aydın	İzmir	Antalya	Aydın	Aydın	Aydın	İzmir	İzmir
9	Adana	Adana	Mersin	Karaman	Denizli	Manisa	Balıkesir	Balıkesir	Muğla	Manisa
10	Kastamonu	Balıkesir	Diyarbakır	Antalya	Kırklareli	Edirne	Denizli	Gaziantep	Manisa	Karaman
71	Kütahya	Van	Tokat	Mardin	Tunceli	Çankırı	Trabzon	Mardin	Bartın	Batman
72	Bitlis	Tunceli	Artvin	Bitlis	Hakkari	Mardin	Çankırı	Kastamonu	Trabzon	Ardahan
73	Şanlıurfa	Mardin	Gümüşhane	Tunceli	Mardin	Burdur	Batman	Tokat	Hakkari	Tunceli
74	Yozgat	Adıyaman	Hakkari	Bayburt	Batman	Artvin	Mardin	Muş	Tokat	Bitlis
75	Nevşehir	Gümüşhane	Mardin	Siirt	Trabzon	Batman	Yozgat	Ardahan	Batman	Mardin
76	Mardin	Bayburt	Çankırı	Batman	Siirt	Trabzon	Siirt	Bingöl	Yozgat	Bayburt
77	İğdir	Bitlis	Siirt	Muş	Muş	Muş	Hakkari	Giresun	Bayburt	Muş
78	Batman	Muş	Batman	Gümüşhane	Gümüşhane	Siirt	Bayburt	Çankırı	Mardin	Çankırı
79	Şırnak	Batman	Adıyaman	Adıyaman	Adıyaman	Bayburt	Şırnak	Hakkari	Artvin	Adıyaman
80	Gümüşhane	Şırnak	Muş	Artvin	Bayburt	Gümüşhane	Gümüşhane	Bayburt	Çankırı	Siirt
81	Bayburt	Hakkari	Şırnak	Şırnak	Şırnak	Şırnak	Tunceli	Gümüşhane	Gümüşhane	Şırnak

Not: Tablolarda üst sıra daha kötü güvenlik durumuna işaret etmektedir.

Suç türlerine göre yapılan sıralamanın yer aldığı Tablo 3’e bakıldığında 2011-2020 yılları arasında Adana, Antalya ve İzmir illerinin ilk üçte yer aldığı görülmektedir. 2019 yılında ilk sırada yer alan Kilis’in ise geçmiş yıllarda da sıklıkla ilk 10 kent içinde bulunduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan, endekste son sıralarda yer alan Hakkari, Şırnak ve Tunceli illerinin suç sayısı anlamında en güvenli şehirler arasında yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum güvenlik endeksinde terör olaylarının dahil edilmesinin

gerekli olduğunun bir göstergesi niteliğindedir. Diğer yandan, bu illerde kolluğa bildirim durumu da ayrıca incelenmelidir. Yukarıda değinildiği gibi “karanlık sayılar” kavramı nedeniyle bu illerde resmi verilere yansıma oranı daha düşük de olabilir. Tablo 3’te son sıralarda yer alan Gümüşhane ve Bayburt gibi illerin ise bütünleşik endekste de son sıralarda yer alması bu illerin nispeten güvenli olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 4. Terör olaylarına göre sıralama (İlk ve son 10 kent, 2011-2020)

Sıra	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Tunceli	Bingöl	Hakkari	Niğde	Iğdır	Elazığ	Kilis	Tunceli	Hakkari	Bitlis
2	Batman	Tunceli	Hatay	Tunceli	Ardahan	Tunceli	Tunceli	Kilis	Iğdır	Şırnak
3	Bingöl	Hakkari	Adana	Kars	Tunceli	Kayseri	Kars	Hakkari	Bitlis	Hakkari
4	Hakkari	Siirt	Siirt	Bingöl	Kilis	Hakkari	Hakkari	Siirt	Kars	Ağrı
5	Bitlis	Gaziantep	Bitlis	Kilis	Siirt	Artvin	Bitlis	Bingöl	Mardin	Siirt
6	Kırıkkale	Bitlis	Şırnak	Hakkari	Hakkari	Kilis	Bingöl	Batman	Şırnak	Van
7	Siirt	Kastamonu	Ağrı	Siirt	Bitlis	Gmşhane	Şırnak	Bitlis	Ağrı	Diyarbakır
8	Şırnak	Iğdır	Mardin	Mardin	Kars	Bingöl	Batman	Şırnak	Hatay	Hatay
9	Mardin	Kayseri	Diyarbakır	Şırnak	Bingöl	Bitlis	Siirt	Ağrı	Diyarbakır	Şanlıurfa
10	Ağrı	Şırnak	Ankara	Ağrı	Batman	Şırnak	Ağrı	Van	Van	
26					Malatya	Aydın				
27					Adana	Adana				
28					Mersin	Bursa				
29					Hatay	Manisa				
30					İzmir	Şanlıurfa				
31					İstanbul	Antalya				
32						Hatay				
33						İzmir				
34						Mersin				
35						İstanbul				

Terör olaylarının yer aldığı Tablo 4’te görüleceği üzere Tunceli ve Hakkâri illeri sıklıkla ilk sıralarda yer almaktadır. Bu ikiliye yer yer Siirt, Şırnak, Batman, Kilis ve Hatay gibi illerin eşlik ettiği görülmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere, Niğde’nin 2014 yılındaki birinciliği o yıla ait özgün durum çerçevesinde ele alınmalıdır. Benzer durum 2015 yılında Iğdır için de geçerlidir. Bu yıl içinde -8 Eylül 2015’de- Iğdır’ın Dilucu Sınır Kapısı’nda görevli polis memurlarını taşıyan midibüs ile koruma görevi yapan otomobilin geçişi sırasında PKK’lı teröristlerce uzaktan kumandalı bombanın patlatılması sonucu 13 polis şehit olmuştur.

Yukarıdaki tabloda dikkat çeken bir diğer konu, 2015 ve 2016 yıllarında terör olaylarının meydana geldiği il sayısının fazlalığıdır. Terör olaylarının görüldüğü il sayısı ortalama 15-20 civarındaki iken, 2015 yılında 31 ilde, 2016 yılında ise 35 ilde terör olayı yaşandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 5. GüvEn (suç+terör) sıralaması (İlk ve son 10 kent, 2011-2020)

Sıra	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Tunceli	Bingöl	Hakkari	Niğde	İğdir	Elazığ	Kilis	Kilis	Hakkari	Bitlis
2	İzmir	Uşak	Adana	Kilis	Kilis	Kilis	Kars	Tunceli	İğdir	Ağrı
3	Antalya	Tunceli	Elazığ	Tunceli	Ardahan	Adana	Tunceli	Adana	Adana	Şımak
4	Denizli	Antalya	İzmir	Kars	Adana	Kayseri	Adana	Siirt	Kilis	Hakkari
5	Edirne	Kilis	Uşak	Adana	İzmir	Mersin	Bitlis	Mersin	Kars	Antalya
6	Bingöl	İyonkarahis	Manisa	Bingöl	Mersin	Tunceli	Elazığ	Hakkari	Bitlis	Aydın
7	Ardahan	Kastamonu	Edirne	Uşak	Tunceli	Antalya	Hakkari	Bingöl	Ağrı	Siirt
8	Aydın	İzmir	Antalya	Elazığ	Elazığ	İzmir	Bingöl	Batman	Diyarbakır	Kilis
9	Muğla	Denizli	Diyarbakır	Edirne	Uşak	Uşak	Mersin	Antalya	Antalya	Mersin
10	Düzce	Isparta	Aydın	Mersin	Edirne	Aydın	İzmir	Edirne	Aydın	Adana
71	Tokat	Van	Sivas	Tokat	Batman	Adıyaman	Bartın	Erzincan	Kastamonu	Karabük
72	Şırnak	Şanlıurfa	Tokat	Trabzon	Çankırı	Siirt	Artvin	Yozgat	Muş	Erzurum
73	Trabzon	Mardin	Siirt	Şımak	Artvin	Rize	Sivas	Mardin	Bartın	Yozgat
74	Mardin	Artvin	Artvin	Çankırı	Mardin	Gümüşhane	Amasya	Kastamonu	Trabzon	Batman
75	Kütahya	Bitlis	Mardin	Bitlis	Bartın	Trabzon	Muş	Tokat	Tokat	Ardahan
76	Şanlıurfa	Muş	Gümüşhane	Bayburt	Muş	Muş	Giresun	Muş	Batman	Tunceli
77	Yozgat	Şırnak	Çankırı	Batman	Trabzon	Çankırı	Tokat	Ardahan	Yozgat	Mardin
78	Nevşehir	Adıyaman	Batman	Muş	Adıyaman	Burdur	Çankırı	Giresun	Bayburt	Bayburt
79	İğdir	Gümüşhane	Adıyaman	Gümüşhane	Şımak	Batman	Yozgat	Çankırı	Artvin	Muş
80	Gümüşhane	Bayburt	Şımak	Adıyaman	Gümüşhane	Şımak	Bayburt	Bayburt	Çankırı	Çankırı
81	Bayburt	Batman	Muş	Artvin	Bayburt	Bayburt	Gümüşhane	Gümüşhane	Gümüşhane	Adıyaman

GüvEn adı verdiğimiz, suç ve terör olaylarını birlikte ele alan endekste Tunceli, Kilis ve Adana illerinin sıklıkla ilk üç sırada yer bulduğu görülmektedir. Tahmin edileceği üzere Kilis'teki olaylar Suriye ve IŞİD kaynaklıdır. Bu ilde anılan yıllar içerisinde gerçekleşen, 28 kişinin hayatını kaybedip 84 kişinin yaralandığı toplam 65 olaydan 33'ünün faili IŞİD'tir -Kilis'te IŞİD'in gerçekleştirdiği eylemlerde 20 kişi hayatını kaybederken 84 kişi yaralanmıştır. En güvenli iller kategorisinde -listenin sonu- Gümüşhane ve Bayburt illeri ön plana çıkmaktadır. Bu illere, “çözüm süreci” olarak anılan döneme özgü olarak Şırnak ilinin de eklendiğini söyleyebiliriz.

Tartışma ve Sonuç

Güvenlik toplumsal hayatın önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. İnsanların kendini güvende hissetmeleri bireysel dirençlilikleri ile ilgili olabileceği gibi toplumsal boyutla, yönetim kademesindeki tercihler ve siyasetin yanı sıra kent tasarımıyla da (ulaşım, yapılaşma, sosyal mekân mimarisi vb.) ilgili olabilir. Her durumda öncelikle kentlerdeki güvenliğin sistematik bir anlayışla ortaya konulması, zamansal ve mekânsal anlamdaki değişmelerin titiz bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Bu tür bir çalışma verili bir kentin diğerlerinden ne bakımından farklılık sergilediğini ortaya koyarak izlenecek politikalara yön verebilecektir.

Kent güvenlik endeksi genel toplumsal yararın yanı sıra özellikle kadınların güçlendirilmesi ile de yakından ilgilidir. Kent, güvenli bir yaşam alanı vaadi üzerine inşa edilmiştir. Hali hazırda bu alanda kadınlar kendilerini daha az güvenli hissetmektedir. Yukarıda “suç korkusu” çerçevesinde açıklanan bu durum, kentte kadın mobilitesinin önünde önemli bir engel niteliğindedir. Kadınlar kent hayatına katılmaktan güvenlik

endişeleri nedeniyle uzak durabilmekte ve bunun bir sonucu olarak gerek sosyal hayatta gerekse de iş piyasasında ikincil konuma itilmektedir.

Önerilen endeksin bir diğer kullanım alanı kamu güvenlik kurumlarının etkinliği/verimliliği ile ilgilidir. Şöyle bir dizi soru konuyu daha net açıklamaktadır: Benzer nitelikli iki ilden birinde neden güvenlik durumu daha iyidir? Diğer ilde ne gibi farklılıklar ya da sorunlar vardır? Kamunun belirli bir ilde yaptığı güvenlik harcaması ve istihdam edilen güvenlik görevlisi sayısı ile o ilin güvenlik durumu arasında makul ve kabul edilebilir bir ilişki var mıdır? Sorulardan da anlaşılacağı üzere önerilen endeks, kentteki kamu güvenlik bürokrasisinin gerek personel gerekse de bütçe olarak verimliliğinin değerlendirilmesine de imkân tanyacaktır.

Yöntem bölümünde belirtildiği üzere kent güvenlik endeksi şu aşamada sadece açık kaynaktan elde edilebilen verilere dayanmaktadır. Endeksin geliştirilmesi için öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- İşlendiği yere ve suç türüne göre suç sayısı kullanılabilir,
- Suç sayısı ile birlikte suçlu sayısı da dikkate alınabilir,
- İllerin TÜİK'teki nüfuslarının yanı sıra mevsimsel nüfus artışları -örneğin yaz aylarında Muğla- ya da ana yol üzerinde olmalarından dolayı -örneğin Bolu- ortaya çıkan değişken nüfus da bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulabilir,
- İnsanların kendini ne kadar güvende hissettikleri cinsiyet ve yaş grubu bazında bir alan araştırmasıyla tespit edilip, değerlendirmeye dahil edilebilir,
- Benzer şekilde insanların kamunun/kolluğun asayiş hizmetlerinden memnuniyeti de değerlendirmeye dahil edilebilir.

KAYNAKLAR

Becker, Howar S. 2013. *Hariciler: Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*, Ankara: Heretik.

Beccaria, Cesare Bonesana. 2021 (1764). *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, İstanbul: İmge.

Bentham, Jeremy. 2017 (1780). *Ahlak ve Yasama İlkeleri*, İstanbul: Litera.

Council of Europe. 1992. The European Declaration of Urban Rights, https://rm.coe.int/168071923d#P12_317 erişim tarihi 11.09.2024

Çoklar, Işıl ve Nevin Solak. 2017. "Suç Korkusu: Tanım, Ölçüm ve Belirleyiciler", *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 310-328.

Ferraro, Kenneth F. ve Randy L. Grange. 1987. "The Measurement of Fear of Crime", *Sociological Inquiry*, Vol 57, Issue 1, sy. 70-97, <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1987.tb01181.x>

Starkstein, Sergei. 2018. *A Conceptual and Therapetual Analysis of Fear*, Fremantle: Palgrave Macmillan, 10.1007/978-3-319-78349-9.

START (Study of Terrorism and Responses to Terrorism). 2023. GTD (Global Terrorism Database), <https://www.start.umd.edu/gtd/> erişim tarihi 10.06.2023

Sutherland, Edwin H. 1983 (1949). *White Collar Crime*, New Haven and London: Yale University Press.

TÜİK, 2016. "İllerde Yaşam Endeksi, 2015" <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İllerde-Yasam-Endeksi-2015-24561> erişim tarihi 26.09.2022